

TOLCSVAI NAGY GÁBOR

A magyar nyelvújítás

Talán elcsodálkozhat az olvasó (és ünnepeltünk is), hogy olyan témát jelöl a fenti cím, melyet már ezerszer tárgyaltak a szakma klasszikusai, s bizonyosan lehetetlen újat vagy érdekeset mondani róla. S ez talán így is van. Mégis, a 18–19. század fordulóján bekövetkezett nyelvi mozgalom, melynek közkeletű megnevezése a hazai nyelvtudomány-történetben és művelődéstörténetben egyaránt nyelvújítás, folyamatos vita tárgya. Az irodalomtörténeti diskurzus éppúgy felveti a kérdéseket körülötte, mint a nyelvtörténeti. A legáltalánosabb vitaalapot NÉMETH LÁSZLÓ emlékezetes írása adja máig is, melynek egyik fő kitétele szerint a nyelvújítás elhibázott tevékenység volt, hiszen idegen kultúrát akart meghonosítani, pontosabban a magyarra erőltetni. Ezzel összefüggésben Kazinczy a magyar irodalom egyik legnagyobb „hibbantója”, aki „nagyobb pusztítást vitt végbe maga körül, mint amennyit épített” (NÉMETH 1939/1989). NÉMETH LÁSZLÓ persze mindig kap választ, többnyire valamely lelkesedőt.

Mielőtt a magunk szempontrendszerével értelmeznénk a magyar nyelvújítást (melynek nevét főlegesen megváltoztatni az alább következő összetettebb interpretáció ellenére is), lássuk röviden, mit ír ama klasszikusok egy része e központi szerepű korszakról.

TOLNAI LAJOS klasszikus műve (TOLNAI 1929) árnyaltan közelíti meg a nyelvújításba fogható cselekvések sorát. Eszerint a nyelvújítás „szorosan összeforr a nemzeti élet többi tényezőjével: az ébredő nemzeti érzéssel, a műveltség utáni vággyal, fejlettebb irodalmi műfajok és formák után való törekvéssel (TOLNAI 1929: 1). TOLNAI hangsúlyozza a nyelvújítás tudatos voltát, amely a „tervszerű, rendszeres tevékenységig fokozódhatik” (TOLNAI 1929: 3), s melynek „talaja az irodalmi nyelv (költés és tudomány)” (uo.). Még lényegesebb azonban a meghatározás: „Nyelvújítás ... a nyelv fejlődésének mesterséges irányítása, a nyelv anyagának (szó, szóképző elemek, szó- és mondatfűzés, szerkezet) tudatos és szándékos módosítása” (TOLNAI 1929: 2).

Talán BENKŐ LORÁND munkája (BENKŐ 1960) kivételével alig akad a nyelvújítással foglalkozó mű, amely ilyen határozottan e tevékenység részeként nevezi meg mind a szóalkotást, mind a nyelvtanítást, azaz a szókészlet és a grammatika egyidejű, felülről történő, művelődési alapú szabályozását. Sajnos TOLNAI csak részben alkalmazza e körültekintően megalkotott rendszert a történeti és a leíró részben.

PAIS DEZSŐ (1953) tanulmányában többször is foglalkozik a nyelvújítással, különböző szempontok alapján. Részben ő is hangsúlyozza a mozgalom politikai céljait, valamint annak a nyelvbővítésben, szóalkotásban megmutató felzárkóztató jellegét. Ám jóval fontosabb (és kevésbé hatásos a későbbiekben) az, amit a grammatikairásról mond: „A nyelvtanszerző, akár mennyire tárgyilagosan törekszik megállapítani a köznyelvi nyelvszokást, amikor a különféle, esetleg ellentétes szokások közt válogat, a dolog természeténél fogva nem csupán leír, hanem értékeli is, a különböző szokások közül ezt vagy amazt a többiek fölé állítja normaként” (PAIS 1953: 460; kiemelések PAISTÓL). Nincs mód e mondat jelentőségét és a különböző korokra vonatkozó jelentését részletesen elemezni. Egyetlen mozzanatra mutathatunk rá: éppen ama válogatás, ama értékelés adta a sztenderdizáció, vagyis a kiválasztás és a kodifikáció (a nyelvújítás) lényegét. S ekkor valóban szükség volt a normativitásra a leíró nyelvtanon belül is.

BENKŐ LORÁND – mint fentebb említettük – a 18. sz. utolsó harmadával (tehát nem magával a nyelvújítással) foglalkozva hangsúlyozza a nyelvi szabályozásban a hangtani, grammatikai, szókészleti és helyesírási szintek egyként fontos voltát (BENKŐ 1960: 46–50), valamint a szabályozásban a nyelvtanok kiemelkedő szerepét (BENKŐ 1960: 46–7, 317–30). A nyelvújítás későbbi, főképp népszerűsítő értelmezéséből a grammatikai oldal lassan elmaradt, ezáltal megfosztva a cselekvéssort egyik legfőbb modernizációs összetevőjétől.

BÁRCZI GÉZA (1963) summásan két fő összetevőt nevez meg a nyelvújítás mozgatójaként. A politikait: „A nemzet java, a haladó gondolkodású értelmiség, kiszorulva a politikai küzdőtérrel, a nemzet felemelésének eszközt a nyelv pallérozásában, az ízlés kiművelésében látta, és fölismerte ennek a kérdésnek a politikai fontosságát. A magyarság önállóságának kivívása, az ország gyarmati helyzetének megszüntetése, a rendiség béklyóinak széttörése valóban nem képzelhető el a nemzeti kultúra emelése, és egyszersmind szélesebb rétegekre való kiterjesztése nélkül. Mindez csak úgy lehetséges, ha ez a kultúra hazai nyelven valósul meg” (BÁRCZI 1963: 292).

És a nyelvít: „Mint láttuk, a nyelvnek tudatos gazdagítása, a szókinccnek új szavakkal való tudatos bővítése eddig sem volt ismeretlen dolog. Keresztülment ezen kisebb-nagyobb mértékben minden művelt nyelv, s a magyarban is a középkortól kezdve nyomon lehet követni a mesterséges szóalkotást. Bessenyei föllépésével azonban a magyar irodalom művelése, a nyugati irodalmakkal egy szintre emelése mozgalommá erősödik, s e mozgalom, mely eleinte átültetésekkel, utánzásokkal egyengeti az utat az önálló irodalom felé, szükségszerűen a nyelvre irányítja a figyelmet. S a magyar nyelv minden

színessége és hajlékonysága ellenére, mint láttuk, szókincsében sok hiányosságot, fogyatékoságot mutatott” (BÁRCZI 1963: 292–3).

E kettős alapozású értelmezést voltaképpen megismétli FÁBIÁN (1984: 28–31) is. Mindennek a lényege: a nyelvújítás politikai, ideológiai alapokról indult ki, a nemzeti lét kinyilvánításaként, a függetlenségi harc eszközeként, s nyelvi, nyelvészeti lényege a szóalkotásban ragadható meg. Azaz két negatívumnak: a gyarmati sornak és a magyar nyelv szűkös voltának leküzdési eszközeként mutatkozik meg a nyelvújítás.

KOSÁRY DOMOKOS monográfiája ismét árnyaltabban közelíti meg a történeti folyamatokat. Műve függetlenségi kívánalmak mellett megemlíti a nemzeti identitás megfogalmazásában jelentkező nyelvi összetevőt, s a kezdődő polgárosodás jeleként, a modernizáció részeként a törvénykezés és az oktatás lassú anyanyelvesítése mellett a mai értelemben vett olvasóközönség fokozatos kialakulását, a könyvek, a lapok iránti igény megjelenését, melyek mind a nyelvkérdés felé terelték a figyelmet (KOSÁRY 1980). KOSÁRY történelemszociológiai háttérrel ad a kultúrhistoriai folyamatoknak, már a modern értelemben kialakuló teljes beszélő közösség jellemzőire összpontosítva, bár természetesen a nyelvvel kapcsolatos történéseket nem részletezve.

A nyelvújítás politikai összetevőit itt most ne vitassuk, hagyjuk azt SZEKFŰ-re (1926) és KOSÁRY-ra (1980).

Vegyük inkább szemügyre azt, mi is történt a magyar nyelvvel, milyen célelvekkel, módszerekkel, intézményekkel, cselekvőkkel ment végbe. A nyelvújítás ugyanis összetett cselekvésrendszer volt, melynek lényegét a nyelvi tervezés, szakirodalmából ismert problémák és cselekvések négyes kategóriarendszerében az első kettővel, a szelekció/politikai döntés és a kodifikáció/stailítás cselekvéstípusával lehet megnevezni (NEUSTUPNY 1974, FISHMAN 1974; a másik kettő: kidolgozás/kiterjesztés és művelés/differenciáció). A két cselekvéstípus a sztenderd nyelvváltozat (a magyar szakirodalomban: az irodalmi és köznyelv) alapjául szolgáló nyelvváltozat(ok) kiválasztását, majd e sztenderd változat rögzítését jelenti.

S éppen e kiválasztás és rögzítés volt a nyelvújítás korszakának nyelvtörténetileg legfontosabb követelménye. A követelményt két nem nyelvi (egymástól elkülöníthető, de egymást erősítő) összetevőben ragadhatjuk meg: a teljes magyar beszélő közösség önkinyilvánításában és a kommunikációs terek megsokszorozódásában és intézményesülésében.

Mind SZEKFŰ, mind KOSÁRY utal arra, amire SZÜCS (1974) csak áttételesen, hogy a nemesi eredetű nyelvi mozgalom (mely már az 1740-es évektől kimutatható) a közvetlen politikai (függetlenségi) célok mellett mindinkább előtérbe kerültek modernizációs (polgárosító) igények, ha nem is elsődleges szándékként. Röviden vázolva: az uralkodó iránti lojalitás mellett

megjelenik a nyelv iránti lojalitás, s e mozzanat felfedi az egy beszélő közösséghez tartozás élményét és növekvő tudatát. A magyar nyelv értékeinek felmutatása vagy a szép magyar beszéd tudásának a vágya nyilvánvaló jele volt mindennek. Széchenyi felismerése, nyelvtanulási gesztusa pedig a lojalitás nyilvános bemutatása. Az egyéni felismeréseknek végül természetes következménye magának a magyar beszélő közösség létének a kinyilvánítása, mind kidolgozottabb módon. A romantikába áthajló klasszicizmus korában, a német nemzetfogalom ismeretében e ponton azonosítódik nemzet és nyelv, mely nyelv a teljes beszélőközösség (vagyis a nemzet) által létezik a maga specifikumaiban.

A röviden vázolt történéssor komoly intellektualizációs folyamatokra mutat rá a nyelvvel kapcsolatban is, a köznyelv, az irodalmi nyelv kialakulásának egyik alapfeltételét teremtve meg ezzel (vö. HAVRÁNEK 1932/1964). A másik összetevő, a polifunkcionalizmus szintén e korban jelenik meg a magyar nyelvi praxisban, de az elméletben is.

Többek között a nyelv iránti reflektált lojalitás nyitotta meg az utat a nemzeti identitás első modern értelmezései előtt. Módszertana egyrészt a világban található ismert közösségek (nemzetek, közösségek, régiók) azonosságainak és különbségeinek a felismerésén, összehasonlításán alapult, másrészt pedig a nyelv és a beszélő közösség történetiségének immár határozott megfogalmazásán. A nyelvet ezek az értelmezések szociokulturális és egyben etnikai jellegű hagyományként tartották számon, vizsgálva a más nyelvekkel való egyezéseket s a tőlük való eltéréseket.

Az intellektuális, érzelmi és gyakorlati (tehát nem reflektált) elemeket egyaránt tartalmazó folyamatok természetes velejárójaként jelent meg a „közös”, kiművelt nyelv iránti igény. Az igényt erősítette a belső szükséglet (a regionalitáson való felülemelkedés vágya, az államigazgatási és kulturális egység kinyilvánítása), valamint a külső példa, a korabeli európai nyelvi és művelődési eszményhez való igazodás vágya.

A másik követelmény a kommunikációs terek számát és működését érintette. A korábbi, sok évszázados múlttal rendelkező kommunikációs hagyományt (mely a zárt falu- és a kissé nyitottabb városi közösségek viszonylag bezárt nyelvi interakciós rendjét tartotta fenn) a modernizáció igénye nyitottabb, többretegű rendszerré kívánta alakítani. A legfontosabb összetevő a korábbi hagyományos területi és közigazgatási egységeken túlérő, a teljes beszélő közösséget átfogó nyilvánosság megteremtése volt, amely alapját adhatta a magyar nyelven megszervezett állami, közigazgatási és jogi életnek is. Kétségtelen, hogy bizonyos diskurzusrendek korábban is működtek, de az átfogó jelleg, a hozzáférhetőség igen szűk körökben érvényesült. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az az egyszerű tény, hogy a 16. századi

magyar nyelvtanírók kevésbé voltak hatással saját koruk hazai szellemi életére (vö. SZATHMÁRI 1968, főképp a fejezetvégi értékelésekben), s ez a későbbiekben is így történt bizonyos mértékig. Az országos nyilvánosság (a sajtó, a színház, az egyetem, a törvénykezés) korszerű kialakítása szintén a nyelvkérdést vetették föl. Egyrészt általában a magyar nyelv alkalmasságát, értékeit, másrészt pedig konkrétan a közölhetőség feltételeit.

Mint láttuk, a nyelvújítás nagyjából a szóalkotással azonosított a történeti munkákban (SIMONYI 1905, SZILY 1902–1906, BÁRCZI 1963, FÁBIÁN 1984 stb.; fontos kivétel BENKŐ 1960, PAIS 1953 és részben TOLNAI 1929). Mivel magának a szóalkotás kérdéskörének óriási a szakirodalma, ugyanakkor témánk szempontjából csak részlegesen fontos, ezért ezúttal is csupán hivatkozunk rájuk. Annyit érdemes megjegyezni, hogy maga a szóalkotás részben nehezen különíthető el a grammatikáirástól (különösen a kiválasztás és a kodifikáció mozzanatában), ugyanakkor a szóalkotásban olyan értékelő, ízlésbeli, nyelvesztétikai szempontok is szerepeltek, melyek a nyelvtanírásban háttérbe szorultak. A szóalkotás tehát magában foglalja a nyelvújítás minden nyelvi kérdését, de eltérő mértékben, s nem egyedüli módon.

A nyelvújítás történeti folyamataiban, cselekvéssorában a szóalkotás után másodikként a nyelvtanírást szükséges megemlíteni. A nyelvtan egy nyelv grammatikai szabályait tartalmazza valamilyen nyelvfelfogás elméleti keretében. A 18–19. század fordulója a fentebb jelzett szociolingvisztikai és művelődéstörténeti körülmények miatt leíró grammatikákat kívánt, úgy, ahogy azt nyelvtudósaink már régóta felismerték: hogy létrehozza, rögzítse és kidolgozza a teljes magyar beszélő közösségre érvényes nyelvtant. Amely nyelvten lehetővé teszi a széles értelemben vett nyilvánosság kialakulását és működését, a közös, szabályokban rögzített nyelv által. A sztenderd egysége valóban a felemelkedés és az etnikai-nemzeti egység jelképe lett a nyelvtenírók szemében.

A nyilvánosság megteremtése, a modern, hozzáférhető kommunikációs terek kialakítása meghatározta a nyelvtenírók mozgásterét, függetlenül attól, hogy nyelvújításpártiak, nyelvszokáspártiak, konzervatívok voltak, a nyelvi szabályokat a nyelvszokásból, a nyelvtörténetből vagy a nyelvtudósok döntéseiből kívánták levezetni. E nyelvtenok szükségképpen leíró jellegűek voltak, s – ami még lényegesebb – a szabályalkotás során történő kijelölő mozzanatokban a homogenizáció jegyében végsősoron eltekintettek tértől és időtől, közösségtől és egyéntől. Igaz ez még akkor is, sőt épp akkor igaz, amikor például GYARMATHY már megvalósultnak tartja a nyelvi egységet (GYARMATHY 1794), KASSAI kissé a saját vidéke nyelvváltozatához húz (KASSAI 1917), ill. többen, a „közönséges nép” nyelvszokására hivatkoznak

(pl. a Debreceni Grammatika). Szokás mondani, hogy a nyelvtudomány a 19. sz. folyamán vívta ki függetlenségét. Nos, az európai nyelvek sztenderdizációs tevékenysége során e függetlenség a nyelvtanokra volta-képpen megvalósult. Mindennek következtében, és részben előfeltételeként a nyelvet eszköznek tekintették a nyelvújítás nyelvtanírói. Nem is tehettek másként, hiszen a magyar beszélő közösség a fentebb említett követelményekkel szükségszerűen ebbe az irányba terelte őket. Mindez ráadásul a felvilágosodás és a racionalizmus magyarországi elterjedése során történt, s ezek az eszmeáramlatok csak erősítették az eszközz szemléletet.

A nyelvtan mint a nyelv használatának szabályrendszere tehát – még eltérő eredményekkel, de konvergáló pályán – szinte kívülről és felülről jelent meg a magyar művelődéstörténetben (általában az európaiban), megfelelő a modernizációval összefüggő intellektualizációnak, de ellentmondva a polifunkcionális-lizmusnak. Ez utóbbi viszony a hazai szakirodalmi hagyományban mind a ami napig nemigen számít ellentmondásnak, jóllehet a Prágai Nyelvész kör funkciós modellje már hatvan éve kérdéssé teszi, vajon az eltérő funkciókhoz kötődő eltérő stílusok, regiszterek, „nyelvek” besorolhatók-e egyetlen sztenderd alá egy adott nyelven belül. A kiválasztó, kodifikáló nyelvtan természeténél fogva homogenizál, önmaga tekintélyét megteremti a teljes beszélő közösségen belül, s ezután felülről hat művelődéstörténetileg, kritikát gyakorol a praxis felett és mintát ad – miközben a nyelvtan deklaráltan a heterogén nyelvi gyakorlatból vezettetik le (valójában mindig a viszonylag homogén írásbeliségből). Ezért vonul végig a 20. századi magyar nyelvtudomány eddigi leghatásosabb irányzatán eszmény és minta (szabály) kettősségének azonosítása. A nyelvtaníró ritkán ismeri el a leírás idealizáló természetét. Ám a nyelvújítás során épp erre az idealizációra volt szükség.

Mindebből még egy következtetés vonható le: a nyelvújításkori nyelvtanok szemmel láthatóan nem a szépirodalom felemelése céljából készültek, még ha az ellenkezőjét állították is. Épp ellenkezőleg: a napi nyelvi gyakorlat és a nyilvánosság modernizált, egységesített összeegyeztetése, összeillesztése céljából. Csakúgy, mint a nyugat-európai nagy nyelvek, a német, az angol esetében. A korábbi egységesítő törekvések ekkor bizonyos mértékig átértelmeződtek: például a francia királyi udvarhoz kötődő, igen magas tekintélynek örvendő irodalmi francia a felvilágosodás, majd a forradalom nyomán az önmaga politikai (és etnikai) egységét kinyilvánító nép és állam metaforája lesz.

A kodifikáló nyelvtanírással szemben a nyelvészeti, antropológiai irány lépett föl. Ennek az iránynak volt vezére KAZINCZY, midőn a nyelvi döntésekben az ízlést tette meg döntőbírónak, a stílusok egy nyelven belüli sokféleségéről értekezett a különbözőség egysége jegyében, s e funkcionális

stílusok körében (hisz van-e nem funkcionális stílus) az irodalom számára különleges, kiemelt, kiművelt nyelvi világot kívánt teremteni. Az Ortológus és neológus egyértelműen e célelveket jelzi, még ha történetileg egyúttal a romantika ellen lép is föl (KAZINCZY 1819/1960). Az irodalmi ízlésvitán túl a magyar nyelv kérdésében a Humboldt-féle nyelvfelfogás felé közelít, s ennyiben aligha klasszicista, hiszen a nyelvet – ellentétben a grammatikusokkal – nem eszköznek tekinti.

KAZINCZY a magas kultúra magyar nyelvi megteremtéséért szállt síkra, méghozzá főképp az irodalom területén, ezért a modern nyilvánosságot inkább a magas kultúra diskurzusrendjéhez tartozónak tekintette, s minden heves ítélete ellenére nemigen kívánta azt egy nyelvtanban rögzített viszonylag homogén nyelvvaltozáttal uralni.

A nyelvesztétikai irány másik fő képviselője TELEKI JÓZSEF volt, aki a nyelvi szabályozás francia kertje mellé odaállította a nyelvi szabadság angol kertjét is, s egyensúlyt kívánt teremteni a szabályozottság és a „törvényes regulátlanság” között (TELEKI 1821/1988). Valójában mindketten a NEUSTUPNY (1974) által megállapított négy, egymást követő nyelvtervező probléma és tevékenység közül az utolsót, a differenciációt (is) hangsúlyozták, ill. mintegy mind a négyet egyszerre kívánták elvégezni, szemben a grammatikusokkal.

A nyelvújítás során tehát a nyelvre vonatkozóan kétféle kodifikációs tevékenységgel számolhatunk: a nyelvtanírói kodifikációval, kánonképzéssel, mely a teljes magyar beszélő közösség s a mögötte álló nemzet és állam modernizációs igényeit kívánta kielégíteni, és a nyelvesztétikai, ízlésbeli kodifikációval, kánonképzéssel, mely a magyar szépirodalom nem morfológikus igényeit kívánta kielégíteni. A grammatikai kánon lassan változik, a nyelvesztétikai viszont gyorsabban, így a kettő közötti folyamatos feszültség elkerülhetetlen (meg is mutatkozott az elmúlt alig kétszáz évben néhányszor). A napi nyelvi praxis természetéből s a lassabb változásból eredően az eszközszemléletű grammatikai kánon(képzés) tette a nagyobb hatást a teljes magyar beszélő közösségre az elmúlt kétszáz évben. Hogy e folyamatok milyen áldozatokkal jártak, arról itt szintén nem értekezhetünk. Anynyit szükséges megjegyezni, hogy negatívumként nem csupán a régi magyar irodalom, általában az írásbeliség befogadása vált nehezzé (ahogy azt sokan megjegyzik), hanem a magyar nyelvi hagyomány sokszínűségének, a messze nem „paraszti” nyelvjárásoknak akkori jelene és jövője is kiiktatódott a magas kultúrából. S hogy az ezredvégen vajon tartósan előtérbe kerül-e a másik, antropológiai-hermeneutikai alapozású nyelvesztétikai irány, azt ma még nem lehet tudni.

Szakirodalom

- BÁRCZI GÉZA 1963. A magyar nyelv életrajza. Gondolat.
- BENKŐ LORÁND 1960. A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás első szakaszában. Akadémiai.
- Debreceni Grammatika 1795. Magyar Grammatika, mellyet készített Debreczenben egy Magyar Társaság. Bécs.
- FÁBIÁN PÁL 1984. Nyelvművelésünk évszázadai. Gondolat.
- FISHMAN, JOSHUA A. 1974. Language modernization and planning in comparison with other types of national modernization and planning. In: FISHMAN (ed.): Advances in language planning. Mouton. The Hague. 79–103.
- GYARMATHY SÁMUEL 1794. Okoskodva tanító nyelvmester. Kolozsvár.
- HAVRÁNEK, BOHUSLAV 1932/1964. The Functional Differentiation of the Standard Language. In: PAUL L. GARVIN (ed.): A Prague School Reader. Georgetown University Press. 3–16.
- KASSAI JÓZSEF 1817. Magyar Nyelvtanító Könyv. Sárospatak.
- KAZINCZY FERENC 1819/1960. Ortológus és neológus; nálunk és más nemzeteknél. In: KAZINCZY 1960. II: 194–211.
- KOSÁRY DOMOKOS 1980. Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai.
- NÉMETH LÁSZLÓ 1939/1989. Kisebbségben. In: Sorskérdések. Magvető és Szépirodalmi. 408–82.
- NEUSTUPNY, J. V. 1974. Basic types of Treatment of Language Problems. In: J. A. FISHMAN (ed.) 1974: Advances in Language Planning. Mouton. The Hague. 37–48.
- PAIS DÉZSÓ 1953. Az irodalmi nyelv. MTA I. Oszt. Közl. 425–66.
- SIMONYI ZSIGMOND 1905. A magyar nyelv. Athenaeum. 2. kiadás.
- SZEKFŰ GYULA 1926. Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez. Magyar Történelmi Társulat.
- SZILY KÁLMÁN 1902–1906. A Magyar Nyelvújítás Szótára. 1–2.
- SZÜCS JENŐ 1974. Nemzet és történelem. Gondolat.
- TOLNAI VILMOS 1929. A nyelvújítás. Akadémiai.

WACHA IMRE

Asszociációk egy Móricz Zsigmond-szöveghez Móricz Zsigmond: Gyászbeszéd Ady Endre ravatalánál

Szöveg- és stíloselemzéseink meglehetősen mostohán bántak a rétori művekkel. Alig-alig akad napjaink szakirodalmában olyan cikk, tanulmány, mely szónoki mű szerkezetét vagy stíluseszközeit vizsgálná. A következőkben egy szónoki mű egy részletének stilisztikai és retorikai eszközeit, szerkesztésmódját próbálom kibontani.